

ACC. N:R. 5504

Landskap: Skåne Upptecknat av: Emil Ljöstedt,
 Härad: Ö. Göinge Adress: Glimåkra.
 Socken: Glimåkra Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1938. Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

<u>Titel i Ulmas kvattfrågelista:</u>		<u>sid.</u>
<u>Piskning med ris.</u>	<u>(nr. 9.)</u>	<u>1-2.</u>
<u>Påskris etc.</u>	<u>(nr. 10.)</u>	<u>3.</u>
<u>Matbrödet i äldre tider.</u>	<u>(nr. 11.)</u>	<u>4-6.</u>
<u>Förvandlade.</u>	<u>(nr. 12.)</u>	<u>7-9.</u>
<u>Vilsegång m. m.</u>	<u>(nr. 18.)</u>	<u>10-11.</u>
<u>Tomten.</u>	<u>(nr. 19.)</u>	<u>12-14.</u>

Skriv endast på denna sida!

14 sid.

5504

ACC. N:R.

Landskap:

Skåne

Upptecknat av:

Emil Jöstedt

Härad:

Ö Gvänge

Adress:

Elinåkra

Socken:

Elinåkra

Berättat av:

Uppteckningsår:

1938

Född år

i

1.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9. Piskning med ris.

a. Natten för "risningen" var långfredagsnatten och fram på morgontidningen när vederbörande kommit in sin "starkaste" slummer eller när tillfälle bjöds (man var ju beredd därpå och vaktade sig i det längsta ut somna)

Här kallas detta långfredagsris (långfredagspisk) Det hände ut flickorna piskade pojkarne och tvärtom eller ut andra piskade "båda könen".

Riset kallas långfredagsriset ("Han fick titel "björkfett" i ändan i natt")

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5504

Landskap: Skåne
 Härad: Ö. Gjöinge
 Socken: Glimåker
 Uppteckningsår: 1938.

Upptecknat av: P. Sjöstedt
 Adress:
 Berättat av:
 Född år i

2.
 LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV

9. Piskning med ris.

s. Riset var en björkkvist, björkris som bröts för ändamålet dagen förut, således var det sällan grönskand.

Riset brändes efter exekutionen.

Nu man piskade folket i granngården har jag ej hört omtalas, men är det ju möjligt så även skedd för då alla byns gårdar vara så goda som sammanbyggda och då man lätt kunde gå in i varandras hus.

Nu är denna långfredagspiskbasta väl i allmänhet totalt bortlagd.

ACC. N:R. 5504

Landskap: Skåne Upptecknat av: Emil Jönstedt
 Härad: O. Gönge. Adress: .....
 Socken: Glimåkra Berättat av: .....
 Uppteckningsår: 1938 Född år ..... i .....

3,
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10. a. Palmer, påskris, fastlagsris.
 Denna sed har ägt rum så länge jag
 minnes. Riset, palm- och vedskvistarna
 togs in tidigt på våren. Björkriset
 skulle ju slå ut senast till påsk och
 palmerna till palmsöndagen
 Riset kallades Påskris och säjksvistarna
 palmer - sedan har existerat länge
 och det synes bli allt mer utbredd
 då det nu brukas i varje hem såväl i
 samhälls gårdar byar och städer dit
 det säjes. Riset pryds nu sen en tiotal
 år med blommor osv. små fåglar av
 bonull, påskfåglar = kycklingar etc.

Skriv endast på denna sida

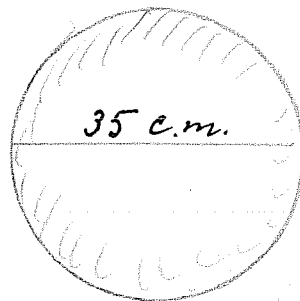
ACC. N.R. 5504

Landskap: Skåne Upptecknat av: Einisjötest
Härad: O. Gönge Adress: Glimåkra
Socken: Glimåkra Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1938. Född år _____ i _____

4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11. Matbrödet i äldre tider. (1880-talet.)
Som matbröd på bondgårdar o.a. användes för 50-60 år sen huvudsakligen endast en sort vämj. grovt rågbröd såsom vardagsbröd. Detta bröd kallades helt enkelt brödkakor. ("Tag in en brödkaka!") / ("I morgon vänta vi baka!")
Kakorna vara runda och gärna större än eftersom gården och husvärdet var stort. Man talade sålunda om "punnkakor", som väger en lipund = 20 onast = 20 skälpund.
Någon inblandning av korn i detta bröd förekom ej. Såsom jäsmedel användes surre, surdeg, som togs vid varje bak och gomdes till nästa

ACC. N:R. 5504

Landskap: Skåne

Upptecknat av: Enilsgårdsh.

Härad: Ö. Göringe

Adress: .....

Socken: Glimåkra

Berättat av: .....

Uppteckningsår: 1938

Född år .....

i .....

5.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11. Matbrödet i äldre tider.

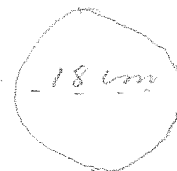
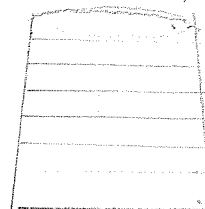
Å Söndagar och Helgdagar såsom vid jul bakades och användes även siktebröd. Vid smärre högtiden endast av hemmasiktat rågmjöl. Därav blev brödet ej så vitt som av köpsikt, som kallades stålmalet mjöl (onatet på stålvalsar). Detta bröd bakades med pressjäst eller i små hem med oljöst- "jär", som ju plockas från botten på diiska- kar eller -ankare. Siktakorna, siktebröt, siktebrödet - siktakorna var mindre och något tunnare än grovbröd, men annars av samma form.

Benämningen krusar för grovskurna tvords
 Skriv endast på denna sida! jag aldrig för.

ACC. N:R. 5504

Landskap: Skåne Upptecknat av: Emil Hjertqvist
 Härad: Ö. Göinge Adress: _____
 Socken: Glimåkra Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1938 Född år _____ i _____

6
 LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV

II. Mättorödet i äldre tider.
 Till hälgdagarna brukades även bakas kav-
 ringar. Dessa bakades av grovsiktat korn-
 mjöl med inblandning av något (även det
 siktat) rågmjöl. En sådan deg slogs upp på
 bordet i form av en stympad korn, 18 à 20 cm
 i genomsnitt (diameter), varefter man
 tog en stark linnetråd och skar ut tunn-
 tjäcka kakor, kavringar, ur degen. Man
 gjorde sällan hål i kavringarna.

Vid varje lek bakade mor en "Gjöafost",
 en stor 50 à 60 cm. bred, 1/2 tum tjock smaka-
 kaka, som vi skulle äta ^{med} till, smör och kaffe
 genast medan gjöafosten var nybakad och varm.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5504

Landskap: Skåne Upptecknat av: Emilsjöter
Härad: O. Gönge Adress: .....
Socken: Glimåkra Berättat av: .....
Uppteckningsår: 1938. Född år ..... i .....

7.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12. Förvandlade.

a Jag har hört berättelser om att människor kunnat förvandlas till djur, särskilt hundar

En sådan kallades Varulv

Orsaken till denna förvandling som skedd på nätterna var att han blivit förtjust eller förgjord av någon trollpaska, på en förvandlingen skedd omedvetet och utan vilja av den förvandlade själv.

ACC. N.R. 5504

Landskap: Skåne Upptecknat av: Emilsjöstedt
Härad: O. Gönge Adress: Glimåkra
Socken: Glimåkra Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1938 Född år _____ i _____

8.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12. Förvandlade.

Varulv:

Det berättas om en lantbrukare,
som alltid om dagarna när han vak-
nade var trött, ja, dödtött och plustig
och alltid när han vaknade ^{var} riven och
hade skador som han eller någon an-
nan inte kunde förklara.

En kväll efter det de slaktat åtskilli-
ga kreatur på ett naboställe var helt
ren sysselsatt i köket med att koka
en del av det slaktade köttet i en
stor gryta i den öppna kaminen.

Skriv endast på denna sida!

Vid ett tillfälle gick hustrun ut till
brunnen att hämta vatten och läm-
nade köksdörren öppen. Då fick hon se
en stor mager och ständigt hund sprin-
ga in i köket och ur grytan lugga ett
stort köttstycke och börja äta. Hustrun
rusade in att rädda sitt kött och tog
en stor skopa skällbete köttspad och
kastade mitt i planeten på hunden.
Denna ut och skrek verkligen av smärta.
Dagen efter var mannen i Nabogården,
som fört uttalats såsom alltid vid tvätt-
riven och skadad vid uppvaknandet skäl-
lad och uppsvärad över halva ansiktet.
Och så förstod nabo-folket att han var
en varulv och att det var han som i
hundgestalt varit i gummans kök.

ACC. N:R. 5504

Landskap: Skåne
 Härad: Östra Cövinge
 Socken: Glimåkra
 Uppteckningsår: 1938.

Upptecknat av: Emil Gøstede
 Adress:
 Berättat av:
 Född år i

10.
 LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV

18. Viltsegång. m. m.

Jag har själv hört flera personer be-
 hävda om hur de gått vilse på vägar
 eller stigar där de gått hundratals gånger
 och kände till som sin egen "förstuga".

Detta ansågs de vara skogsmanns skull.

För att komma rätt igen måste rocken eller
 något annat plagg "vrängas ut och in".

Och hade man ett plagg sålunda vrängt,
 då man gick genom en skog där skogsman,
 skogsman eller annat oknytt fanns,
 så hade dessa ingen makt över en.

Ett annat sätt var att korsna sig, göra kors-
 tecknet eller att uttala "jesu namn".

Skriv endast på denna sida!

5504

ACC. N:R.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Emil Sjöttestå
 Härad: A. Gjöving Adress: _____
 Socken: Glimåkra Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1938 Född år _____ i _____

11.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18 Bortbyting.

Mycket kinkiga och "griniga" kvinnor ansågs alltid fördom för bortbytingar.

Det var trollen, kringarna, som redan i vagnen väddat om barnen och lagt ut sin egen trollunge. För att skydda barnet måste man lägga stål i vagnen, eller sätta nålar i soopen å barnet.

En annat sätt att skydda barnen var att binda en sytråd av hemmaspunnet lågarn, med vira knutar, omkring barnets hals.

ACC. N:R. 5504Landskap: SkåneUpptecknat av: QuistsjörstedtHärad: O. Gvinge

Adress: .....

Socken: Glimåkra

Berättat av: .....

Uppteckningsår: 1938

Född år ..... i .....

12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

19 Tomten.

Detta väsen har här många olika namn
a. "Tontegobben" (tomte) go-nissen

b. Tomten var en "god" varelse och gjorde går-
den och dess ägare nytta. Förfuljdes eller
hånades han av gårdens folk, så flyttas han
till en annan gård och sen "drog han ifrån"
den ^{förnu}gården till vilken han flyttas.

*"God varelse" menas här inte att han var en
"gudomlig varelse" (snarare tvärtom) utan endast
att han var nyttig, ekonomiskt, för gården.

c. Tomten ansågs vara en liten månghundra-
årig gammal gubbe med ryckigt ansikte med
långt vitt skägg och hår. Ej smöjd.

Skriv endast på denna sida!

5504

ACC. N.R. ....

Landskap: Skåne.

Upptecknat av: Emil Sjötvedt.

Härad: Ö. Göinge.

Adress: .....

Socken: Glimåkra

Berättat av: .....

Uppteckningsår: 1938.

Född år ..... i .....

13.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

19 Tomten.

c. Tomten ansågs alltid gå gräklad i en
pälsvick "som räckte till knäna" och med
en god stundom röd lura på huvudet.

d. Nej! Tomten anses inte behöva nya
kläder. Pälsen anses vara alltid. --

e. Ja, men om berättelsen är "inhemsk"
eller ^{om} den först hörs utifrån och sen be-
rättats såsom inhemsk kan ej fullt avgöras.

f. Ja, det har berättats om att man funnit
sovande tomtar, som "syns njuta i sömnen."

i. Sadesättet att tomten följer med på
flyttlasset är gängse.

j. Ja! Hamm: Kartare in göddel i hästkrubbona.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5504

Landskap: Skåne Upptecknat av: Emil Sjöstedt
 Härad: O. Gönge Adress: .....
 Socken: Glimåkra Berättat av: .....
 Uppteckningsår: 1938 Född år ..... i .....

14.
 LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV

19. Tomten

Åkravn på en man som "anses kunn-
 na mer än rätt fram." "Gonisse."

-o₂ på en kvinna: "Tusan!"

Åkravn på en grabb som är klädd till
 "ommodent" med för stor veck för lång kavaj
 eller rock: "Din lille Tomtegräbb."

o. Ibland får tomten ibland maran
 skuld för att hästarnas man flätas.

p. När drängar och pojkar "gå staffen" om
 staffensdag morgon händer det att de göra ofog.
 Kasta göddeln på häckseloyen, ja, t.o.m. i
 krubborna. Detta får tomten ibland
 skyle för att han har gjort.

Skriv endast på denna sida!